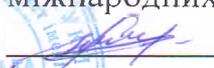

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІ історії, права та
міжнародних відносин

Олександр ЖУКОВ

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Галузь знань D Бізнес, адміністрування та право

Спеціальність D8 Право

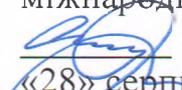
Освітньо-професійна програма Право

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

ПОГОДЖЕНО

Голова науково-методичної
комісії ННІ історії, права та
міжнародних відносин

Світлана МОЦАК

«28» серпня 2025 р.

Укладач:

Іваній О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та публічного управління
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент

Олена ІВАНІЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів –4	Бакалавр	Обов'язкова
		Рік підготовки:
4-й		
Семестр		
7-й		
Лекції		
24 год.		
Практичні, семінарські		
30 год.		
Лабораторні		
0 год.		
Самостійна робота		
64 год.		
Консультації:		
2 год.		
Загальна кількість годин – 120	Вид контролю: залік	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета: засвоєння студентами бази знань з основ теорії та практики формування гендерної політики на міжнародному, державному, регіональному та місцевому рівнях влади; придбання ними умінь і навичок, необхідних для здійснення гендерного аналізу і експертизи при вивченні політичних явищ, процесів, владних взаємовідносин.

Завдання курсу:

- сформувати знання про сутність та принципи гендерної політики;
- ознайомити з національними та міжнародними стандартами гендерної рівності;
- розвинути навички аналізу соціальних і політичних процесів з урахуванням гендерного підходу;
- навчити застосовувати принципи гендерного мейнстрімінгу у професійній діяльності;
- виховати толерантність, повагу до прав людини та усвідомлення значення гендерної рівності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою *загальних компетентностей*:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою, як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

ЗК 16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою *спеціальних компетентностей*:

СК 4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК 5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК 6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою *інтегральної компетентності*, а саме: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- **практична мета** – сформувати у студентів уміння застосовувати гендерний підхід у професійній діяльності, у сфері державного управління, освіти, науки, бізнесу та громадянського суспільства; розвинути навички аналізу політики й програм з позицій забезпечення рівних прав та можливостей;

- **когнітивно-освітня мета** – засвоїти базові теоретичні знання з гендерології, фемінізму, прав людини, міжнародних і національних стандартів гендерної рівності; оволодіти категоріальним апаратом дисципліни та вмінням критично мислити щодо соціальних явищ крізь призму гендеру;

- **професійна мета** – забезпечити формування компетентностей, необхідних для розробки й реалізації гендерно орієнтованих програм та проєктів; підготувати студентів до практичного застосування інструментів гендерного мейнстрімінгу у майбутній професійній діяльності;

- **виховна мета** – сприяти утвердженню цінностей рівності, недискримінації та соціальної справедливості; виховувати толерантність, повагу до прав і свобод людини, усвідомлення значення гендерної культури у демократичному розвитку суспільства.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Дисципліна «Основи гендерної політики» базується на раніше вивчених дисциплінах, як то «Конституційне право України», «Забезпечення прав людини та практика ЄСПЛ», «Сімейне право», «Трудове право та право соціального забезпечення».

3. Результати навчання за дисципліною

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

PH 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

PH 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

PH 7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

PH 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

PH 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

PH 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

PH 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

PH 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

4. Критерії оцінювання результатів навчання Розподіл балів

Поточний контроль																	Разом	Сума
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17		
Поточний контроль																	60	100
2	4	2	4	2	4	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		
Контроль самостійної роботи																	40	
2	2	2	2	2	2	2	4	2	2	4	2	4	2	2	2	2		

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача
А	Здобувач демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає робочій програмі дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Вміє реалізувати теоретичні положення дисципліни в практичних випадках, може аналізувати та співставляти дані об'єктів діяльності фахівця на основі набутих з даної та суміжних дисциплін знань та умінь. Знає сучасні технології та методи з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включатись в дискусії, може відстоювати власну позицію в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Здобувач розкриває питання, що стосується дисципліни яка вивчається, та не виходить за рамки об'єму матеріалу передбаченого робочою програмою; проявляє впевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
В	Здобувач демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Вміє самостійно виправляти допущені помилки,

	кількість яких є незначною. Знає сучасні технології та методи з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, дає вичерпні пояснення.
С	Здобувач загалом добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідають робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та використовує для рішення характерних/типових практичних завдань на професійному рівні. Вміє пояснити основні положення виконаних завдань, та дати правильні відповіді про зміну результату при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях/ рішеннях/ розрахунках не є системними. Знає характеристики основних положень, що мають визначальне значення для практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань в межах дисципліни, що вивчається.
Д	Здобувач засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни, та розуміє постанову стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.
Е	Здобувач має певні знання, передбачені в робочій програмі дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, студент з труднощами пояснює правила вирішення практичних завдань дисципліни. Виконання практичних / контрольних та інших завдань роботи значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.
F	Здобувач повністю не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними. Здобувач не допущений до здачі екзамену/заліку.
FX	Здобувач може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни студент виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних робіт в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у студента відсутні.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

У відповідності з ОПП при оцінюванні результатів навчання з дисципліни «Основи гендерної політики» застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та поза аудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження з освітньої програми шляхом поетапного поточного контролю (залік).

Облік успішності враховує як ступінь підготовленості до практичних занять (в рамках опрацювання студентом лекційного матеріалу, відповідних нормативно-правових та інших актів і літератури; виконання самостійної роботи студентом), так і активність студента під час обговорення питань, розв'язання різного роду правових завдань і тестів.

Формами проведення поточного контролю є:

- ✓ усне опитування на лекційних та практичних заняттях;
- ✓ тестові завдання та міні-квести під час занять;
- ✓ виконання індивідуальних завдань (есе, презентацій, міні-досліджень);
- ✓ підготовка конспектів, аналітичних оглядів, рефератів;
- ✓ участь у дискусіях, рольових і ділових іграх;
- ✓ аналіз нормативно-правових актів та кейсів;
- ✓ захист результатів самостійної роботи.

Є можливість перезарахування програмних результатів неформальної освіти. Це може бути самостійне навчання здобувачів на дистанційних платформах, участь у конкурсах студентських наукових робіт, конференціях, круглих столах, тренінгах, семінарах, школах з прав людини тощо.

Засоби діагностики результатів навчання ґрунтуються на необхідності виявлення *soft skills*: критичне мислення, комплексне розв'язання проблем, оригінальність, креативність, міркування та створення ідей, комунікативні навички та навички самоорганізації, вміння працювати з інформацією.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпеченню довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна характеристика та механізм захисту прав людини і громадянина в Україні. Міжнародно-правові механізми гендерної політики.

Тема 1.1 Основи правового положення людини і громадянина в Україні.

Поняття і зміст правового статусу особи в державі. Правовий статус особи, як конституційно-правовий інститут. Міжнародно-правові стандарти

прав людини. Основні конституційні права та свободи людини та громадянина.

Недопустимість скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Тема 1.2. Запобігання дискримінації в Україні: основні поняття та нормативно-правове забезпечення.

Становлення законодавства у сфері дискримінації. Характеристика принципів юридичної рівності в контексті заборони дискримінації.

Характеристика ознак, за яким заборонена дискримінація.

Тема 1.3. Види дискримінації та засоби протидії їй.

Класифікація дискримінації: загальна характеристика. Підбурювання до дискримінації. Пособництво у дискримінації. Поняття та форми утиску. Механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації. Дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації (на прикладах країн ЄС).

Тема 1.4. Гендер, стать та сексуальність: поняття, особливості, відмінності.

Поняття та сутність гендеру, статі та сексуальності. Становлення теорій гендеру. Гендерні стереотипи та гендерні ролі. Поняття та види сексуальних орієнтацій: історія розвитку та сучасний стан; порівняльний аналіз з Європейськими країнами.

Тема 1.5. Теорія гендеру.

Гендерні ролі як норми та правила поведінки жінок і чоловіків, що ґрунтуються на традиційних очікуваннях, пов'язаних з їх статтю.

Гендерна ідентичність як аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як певної особистості.

Характеристика гендерних стереотипів. Особливості гендерної філософії.

Поняття та характеристика гендерних девіацій.

Тема 1.6. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи.

Рівні права і можливості для жінок і чоловіків у договорах ЄС. Інституційне забезпечення гендерної рівності. Залучення жінок до політики на рівні ЄС.

Лобіювання жіночого представництва: Європейське жіноче лобі. Регіональні та партійні об'єднання жінок.

Розділ 2. Просування гендерної рівності в Україні. Європейський досвід.

Тема 2.1. Сексуальна орієнтація в правовій системі України.

Поняття та загальна характеристика сексуальної орієнтації. Різновиди сексуальної орієнтації та їх нормативність.

Сексуальна орієнтація» в правовій системі України: а) термін «сексуальна орієнтація» у нормативних документах, прийнятих органами державної влади України; б) термін «сексуальна орієнтація» у чинних для

України міжнародних договорах та в міжнародному стандарті «Соціальна відповідальність (SA8000)»; в) термін «сексуальна орієнтація» в чинних для України рішеннях міжурядових організацій.

Тема 2.2. Толерантність як прояв поваги до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини.

Толерантність – умова сучасної демократії. Характеристика правових засобів забезпечення толерантності: а) забезпечення толерантності на рівні міжнародно-правових механізмів; б) конституційне забезпечення толерантності; в) законодавча і судова практика щодо окремих проявів нетолерантності.

Політика поваги до автономії людини проти політики відрази.

Тема 2.3. Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС.

Україна у світових рейтингах гендерної рівності. Законодавчі гарантії в сфері гендерної рівності. Політичне представництво жінок в країнах ЄС та Україні. Місце та роль Стамбульської конвенції щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Захист прав жінок, що входять до категорії внутрішньо переміщених осіб. Марш за права жінок.

Тема 2.4. Основні положення гендерної рівності у сфері праці.

Законодавче забезпечення та захист трудових права жінок. Принципи гендерної рівності в трудових правовідносинах. Характеристика основних положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок».

Тема 2.5. Проблематика гендерного насильства в українському законодавстві.

Правове регулювання гендерного насильства. Поняття та види гендерного насильства. Насильство в сім'ї як порушення прав людини. Причини та види насильства над жінками в сім'ї.

Міжнародний досвід попередження насильства в сім'ї.

Тема 2.6. Жіночий рух як соціокультурний феномен. Фемінізм як каталізатор виникнення і становлення тендерної політики.

Витоки та передумови виникнення жіночого руху. Стимулюючі фактори зростання самосвідомості жінок. Жіночий рух: форми, завдання, історія становлення та розвитку. Жіночий рух як ідеологія і практика суспільних змін. Основні етапи та тенденції розвитку жіночого руху в Україні. Відродження жіночого руху у незалежній Україні та його вплив на формування тендерної політики.

Причини виникнення фемінізму як всесвітнього руху жінок. Суть та зміст феномену фемінізму.

Перша хвиля фемінізму (середина XIX ст. - 60-х рр. XX ст.): боротьба жінок за виборче право і досягнення юридичного рівноправ'я статей.

Друга хвиля фемінізму (кінець 60-х- кінець 80-х гг. XX в.): перехід від боротьби за рівність прав до боротьби за рівність можливостей для жінок.

Третя хвиля фемінізму (з 90-м рр. XX ст.): усвідомлення природи конструювання тендерних ідентичностей.

Філософія жіночого існування Сімони де Бовуар.

Основні напрями і ідеї фемінізму. Ліберальний фемінізм. Соціалістичний фемінізм. Радикальний фемінізм. Психоаналітичний фемінізм. Неофемінізм.

Розділ 3. Поняття та особливості прав ЛГБТ осіб

Тема 3.1. Одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії.

Поняття інституту цивільного партнерства за кордоном. Характеристика цивільних прав інституту цивільного партнерства. Право на існування одностатевих шлюбів в Україні та проблеми їх легалізації. Позиція Церкви щодо одностатевих шлюбів в Україні. Біблія про одностатеві шлюби. Правовий захист одностатевих відносин в іноземних державах.

Тема 3.2. Теоретичні та практичні аспекти регулювання сімейних відносин та відносин ЛГБТ за законодавством України та інших держав.

Поняття та функції сім'ї згідно норм Сімейного кодексу України.

Історія виникнення ЛГБТ-прайдів. Права ЛГБТ в Україні. Проблеми усиновлення одностатевими парами в контексті принципу рівності прав і свобод людини і громадянина.

Тема 3.3. Право на здоров'я людей, що належать до ЛГБТ-спільноти.

Права людей, що належать до ЛГБТ-спільноти, в царині охорони здоров'я: а) зміна (корекція) статевої належності в Україні та міжнародна практика; б) правове регулювання механізму зміни статі.; в) медико-біологічні та соціально-психологічні показання для зміни (корекції) статевої належності; г) медичне свідцтво про зміну (корекцію) статевої належності.

Характеристика цивільно-правового договору про зміну (корекцію) статевої належності.

Розділ 4. Гендерна політика

Тема 4.1. Загальна характеристика гендерної політики.

Державна тендерна політика: суть, зміст, завдання. Принципи тендерної політики. Стратегії тендерної політики (політика позитивних дій, анти дискримінаційна політика, тендерний мейнстримінг). Типи тендерної політики. Сучасні моделі тендерної політики. Механізм реалізації тендерної політики. Основні етапи вирішення тендерних суспільних проблем.

Характерні риси та особливості тендерної політики в Україні.

Тема 4.2. Гендерний аналіз політичних практик.

Поняття, цілі та методи тендерного аналізу. Методологічні та методичні основи тендерного аналізу.

Основні етапи організації та проведення тендерного аналізу. Гендерна експертиза законодавства. Форми і методи імплементації результатів тендерного аналізу.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Усього	Лекції	Практ.	Конс.	Самост.
Розділ 1. Загальна характеристика та механізм захисту прав людини і громадянина в Україні. Міжнародно-правові механізми гендерної політики.					
Тема 1.1. Основи правового положення людини і громадянина в Україні.	7	1	2		4
Тема 1.2. Запобігання дискримінації в Україні: основні поняття та нормативно-правове забезпечення.	8	2	2		4
Тема 1.3. Види дискримінації та засоби протидії їй.	10	2	4		4
Тема 1.4. Гендер, стать та сексуальність: поняття, особливості, відмінності. (Планується бінарна лекція на тему : « Сексуальна освіта. Відповідальність починається з тебе» разом з фахівцями «Клініки, дружньої до молоді»)	10	2	4		4
Тема 1.5. Теорія гендеру.	6	1	1		4
Тема 1.6. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи.	6	1	1		4
Разом за Розділом 1	47	9	14		24
Розділ 2. Просування гендерної рівності в Україні. Європейський досвід.					
Тема 2.1. Сексуальна орієнтація в правовій системі України.	7	2	2		4
Тема 2.2. Толерантність як прояв поваги до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини	8	2	2		4
Тема 2.3. Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС.	6	1	1		4
Тема 2.4. Основні положення гендерної	7	2	2		4

рівності у сфері праці.					
Тема 2.5. Проблематика гендерного насильства в українському законодавстві.	8	2	2		4
Тема 2.6. Жіночий рух як соціокультурний феномен. Фемінізм як каталізатор виникнення і становлення тендерної політики	6	1	1		4
Разом за Розділом 2	42	10	10		24
Розділ 3. Поняття та особливості прав ЛГБТ осіб					
Тема 3.1. Одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії.	6	1	1		4
Тема 3.2. Теоретичні та практичні аспекти регулювання сімейних відносин та відносин ЛГБТ за законодавством України та інших держав.	5	1	1		3
Тема 3.3. Право на здоров'я людей, що належать до ЛГБТ-спільноти.	5	1	1		3
Разом за Розділом 3	16	3	3		10
Розділ 4. Гендерна політика					
Тема 4.1. Загальна характеристика гендерної політики.	6	1	2		3
Тема 4.2. Гендерний аналіз політичних практик.	5	1	1		3
Разом за Розділом 4	11	2	3		6
Усього годин	120	24	30	2	64

6.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи правового положення людини і громадянина в Україні.	1
2	Запобігання дискримінації в Україні: основні поняття та нормативно-правове забезпечення.	2
3	Види дискримінації та засоби протидії їй.	2
4	Гендер, стать та сексуальність: поняття, особливості, відмінності.	2

	(Планується бінарна лекція на тему: «Сексуальна освіта. Відповідальність починається з тебе» разом з фахівцями «Клініки, дружньої до молоді»)	
5	Теорія гендеру.	1
6	Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи.	1
7	Сексуальна орієнтація в правовій системі України.	2
8	Толерантність як прояв поваги до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини	2
9	Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС.	1
10	Основні положення гендерної рівності у сфері праці.	2
11	Проблематика гендерного насильства в українському законодавстві.	2
12	Жіночий рух як соціокультурний феномен. Фемінізм як каталізатор виникнення і становлення тендерної політики	1
13	Одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії.	1
14	Теоретичні та практичні аспекти регулювання сімейних відносин та відносин ЛГБТ за законодавством України та інших держав.	1
15	Право на здоров'я людей, що належать до ЛГБТ-спільноти.	1
16	Загальна характеристика гендерної політики.	1
17	Гендерний аналіз політичних практик.	1
	Разом	24

До проведення навчальних занять залучаються фахівці-практики, які проводять гостьові, бінарні лекції, майстер-класи, тренінги.

6.4. Теми та план практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи правового положення людини і громадянина в Україні.	2
2	Запобігання дискримінації в Україні: основні поняття та нормативно-правове забезпечення.	2
3	Види дискримінації та засоби протидії їй.	4
4	Гендер, стать та сексуальність: поняття, особливості, відмінності	2
5	Теорія гендеру.	1
6	Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи.	1

7	Сексуальна орієнтація в правовій системі України.	2
8	Толерантність як прояв поваги до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини	2
9	Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС.	1
10	Основні положення гендерної рівності у сфері праці.	2
11	Проблематика гендерного насильства в українському законодавстві.	2
12	Жіночий рух як соціокультурний феномен. Фемінізм як каталізатор виникнення і становлення тендерної політики	1
13	Одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії.	1
14	Теоретичні та практичні аспекти регулювання сімейних відносин та відносин ЛГБТ за законодавством України та інших держав.	1
15	Право на здоров'я людей, що належать до ЛГБТ-спільноти.	1
16	Загальна характеристика гендерної політики.	2
17	Гендерний аналіз політичних практик.	2
	Разом	30

6.5. Теми та план самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи правового положення людини і громадянина в Україні.	4
2	Запобігання дискримінації в Україні: основні поняття та нормативно-правове забезпечення.	4
3	Види дискримінації та засоби протидії їй.	4
4	Гендер, стать та сексуальність: поняття, особливості, відмінності.	4
5	Теорія гендеру.	4
6	Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи.	4
7	Сексуальна орієнтація в правовій системі України.	4
8	Толерантність як прояв поваги до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини	4
9	Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС.	4
10	Основні положення гендерної рівності у сфері праці.	4
11	Проблематика гендерного насильства в українському законодавстві.	4

12	Жіночий рух як соціокультурний феномен. Фемінізм як каталізатор виникнення і становлення тендерної політики	4
13	Одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії.	4
14	Теоретичні та практичні аспекти регулювання сімейних відносин та відносин ЛГБТ за законодавством України та інших держав.	4
15	Право на здоров'я людей, що належать до ЛГБТ-спільноти.	4
16	Загальна характеристика гендерної політики.	5
17	Гендерний аналіз політичних практик.	5
	Разом	64

Орієнтовні теми індивідуальних проєктів

1. Гендерна політика України: сучасний стан та перспективи розвитку.
2. Міжнародні стандарти гендерної рівності: імплементація в Україні.
3. Гендерна чутливість законодавства: аналіз окремих нормативно-правових актів.
4. Політика ЄС у сфері забезпечення рівних прав і можливостей.
5. Гендерний мейнстримінг у державному управлінні.
6. Гендерні аспекти у сфері освіти: виклики та практики.
7. Гендерна рівність на ринку праці: проблеми та механізми забезпечення.
8. Стереотипи щодо ролі жінок і чоловіків у сучасному суспільстві.
9. Гендерна культура в молодіжному середовищі.
10. Гендер і політика: участь жінок у політичному житті України.
11. Гендерна рівність у виборчих процесах.
12. Проблема «скляної стелі» в кар'єрі жінок.
13. Гендерний аналіз державних програм та стратегій.
14. Медіа і гендер: репрезентація жінок і чоловіків у ЗМІ.
15. Гендерні аспекти у сфері безпеки та оборони.
16. Проблема домашнього насильства: правове та соціальне забезпечення захисту жертв.
17. Гендерні підходи в управлінні освітою і наукою.
18. Гендер і культура: образи жінки та чоловіка в мистецтві.
19. Гендерні особливості у сфері охорони здоров'я.
20. Гендерна рівність і цифровізація: можливості та ризики.
21. Роль громадських організацій у формуванні гендерної політики.
22. Гендерна освіта як фактор демократизації суспільства.
23. Гендерні стратегії у сфері соціальної політики.
24. Гендерні аспекти у сфері спорту.
25. Протидія сексуальним домаганням на робочому місці.
26. Гендерні виклики у контексті воєнного стану.
27. Гендерний аналіз державного бюджету.

28. Участь чоловіків у забезпеченні гендерної рівності.
 29. Гендер і сім'я: трансформації сучасних сімейних відносин.
 30. Роль освіти у формуванні гендерно чутливого суспільства.

7. Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правові акти:

1. Закон України від 06 вересня 2012 року № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
2. Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
3. Конвенція МОП про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності № 100. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002#Text
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
5. Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text
6. Положення про Міжвідомчу раду з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2007 р. № 1087. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/91244299>
7. Про схвалення Національної стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2023 р. № 815-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2023-%D1%80#Text>
8. Розпорядження КМУ від 12 серпня 2022 року № 752 «Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text>
9. Указ Президента України від 21 вересня 2020 р. № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3982020-35069>
10. Указ Президента України від 26 липня 2005 р. № 1135/2005 «Про вдосконалення роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135/2005#Text>
11. Факультативний протокол до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок Протокол ратифіковано Законом № 946-IV (946-15) від 05.06.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_794#Text

Основні:

1. Cherviakova O., Mekheda V. Violations of the laws or customs of war under military law: comparative analysis of international and internal legislation of Ukraine. *Problems of Legality*. 2021. Issue 152. P. 8–18. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.152.223328>
2. Бабак, М., Давліканова, О., Дмитрієва, М., Козир, М. та інші (ред.). Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності. Київ: «Вістка», 2021.
3. Біла-Тіуріна Ю. 3. Особливості адміністративно-правового забезпечення гендерної політики в Україні в контексті євроінтеграційних пріоритетів. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. Спецвипуск. С. 5–9.
4. Болдіжар С.О., Пішта В.І. Вступні зауваги до проблеми постмортальної репродукції військовослужбовців. *Закарпатські правові читання. Сталій розвиток та інституційна спроможність в умовах війни: національний та міжнародно-правовий аспекти*: Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 26–27 квітня 2024 р. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 375–377.
5. Болдіжар С.О., Пішта В.І. Сучасні тенденції правового забезпечення новітніх прав у сфері охорони здоров'я. Ужгород: ФОП Сабов А. М., 2022. 250 с.
6. Бондарчук Н.В., Кравчук І.І. Правове забезпечення гендерної рівності у Збройних Силах України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія ПРАВО. Випуск 82: частина 2. 2024. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.2.2>
7. Гендерна рівність та права жінок: практично-методичний посібник викладача. 2020. Київ. URL: <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Curriculum-Gender-Equality-Final.pdf>
8. Гендерна рівність у ЗСУ після повномасштабного вторгнення РФ в Україну. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderna-rivnist-u-zsu-pislya-povnomasshtabnoho-vtorhnennya-rf-v-ukrayinu>
9. Гендерний розрив в оплаті праці: на скільки більше заробляють чоловіки у країнах світу. СВІТ за 24 жовтня 2023. *Слово і Діло*. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2023/10/24/infografika/svit/hendernyj-rozryv-oplati-praczi-skilkybilshe-zaroblyayut-choloviky-krayinax-svitu>
10. Гербут В.С., Лазур Я.В., Шелевер Н.В. Забезпечення та захист права на сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність крізь призму виконання рішень ЄСПЛ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 674–678.
11. Глобальний звіт Всесвітнього економічного форуму про гендерний розрив – 2022. URL: https://hromady.org/wp-content/uploads/2022/08/WEF_GGGR_2022.pdf
12. Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг.ред. Левченко К.Б. / Г.Г. Жуковська, К.Б. Левченко, О.О. Остапенко, О.І. Сулова. Київ, 2020. 186 с.

13. Демченко В.М., Ковальська Н.М. Гендерне інтегрування як чинник реформування публічного управління в Україні. *Вісник ХНТУ. Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 3 (86). С. 149–155. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2023.3.19>

14. Жінки на сторожі безпеки: оборонному сектору бракує гендерної рівності. URL: <https://mind.ua/openmind/20253660-zhinki-na-storozhi-bezpeki-oboronnomu-sektoru-brakue-gendernoyi-rivnosti>

15. Маньогора Т. В., Піковська Т. В. Правове регулювання гендерної рівності в українському законодавстві. *Інформація і право*. 2022. № 3 (42). С. 156–163.

16. Н.М. Ковальська. Гендерна політика в Україні: актуальність і новації. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. № 4(87) 2023. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2023.4.44>

17. Наливайко Л.Р., Марценюк Л.В. Права жінок та гендерна рівність в Україні: проблеми теорії та практики. *Приватне та публічне право*. № 1/2022. <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2022.1.11>

18. О.А. Невідома. Гендерна дискримінація: правовий аспект у контексті національного та міжнародного законодавства. *Право та державне управління*. 2024 р., № 1. <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.56>

19. О.О. Дубінчук. Зміст та правова природа права людини на гендерну ідентичність. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Том 3 № 84, 2024. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.44>

20. Поляруш С.І. Протидія гендерній дискримінації: здобутки та проблеми в Україні. *Наукові записки*. Серія : Право. № 16, 2024. <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-16-23-27>

21. Сороківська-Обіход А. Імплементация Резолюції ради безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» в законодавство України за досвідом Збройних Сил України. *Гендерна політика в умовах воєнного стану: правовий вимір* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції 15 червня 2023 р. Науково-дослідний інститут публічного права. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. С. 260–265.

22. Тінін Д.Г. Деякі аспекти гендерної рівності у воєнний час: як війна змінює роль жінок у суспільстві. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2023. С. 432–437.

23. Х.М. Маркович, А.С. Шардакова. Гендерна рівність у сімейних відносинах: правові аспекти захисту прав жінок та чоловіків у шлюбі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 5, 2024. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.30>

24. Юровська Г., Жданкіна Л. Людська гідність і гендерна рівність: конституційні метаморфози. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 1. С. 106–119.

Додаткові:

1. Л.І. Гарасимків. До питання нормативно-правового забезпечення гендерної рівності в трудових правовідносинах в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Том 3 № 86, 2024. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.2>
2. Yaroshenko O.M., Vapnyarchuk N.M. Legal security of the principle of gender equality in the field of implementation of the right to work in Ukraine. EU labor law: decent work and expansion of institutional capacity for sustainable development : Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. P. 352–367.
3. Вапнярчук Н.М. Питання правового забезпечення гендерної рівності у трудових правовідносинах в Україні в умовах війни. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 346–351.
4. Антонюк А.Б., Майорова А.А. Гендерна дискримінація жінок у секторі безпеки та оборони. *Часопис Київського університету права*. № 1, 2024. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2024.14>
5. Сироїд Т.Л. Концепція гендерної рівності та прояви гендерної нерівності: міжнародно-правовий аспект. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.155>
6. Кагановська Т.Є., Сироїд Т.Л. Організаційно-правовий механізм Європейського Союзу щодо забезпечення гендерної рівності. *Науковий вісник Ужгородського національного Університету*. Серія «Право». Випуск 76(2). 2023. С. 232–239.

Список корисних онлайн ресурсів:

1. <http://www.womenhistory.org.ua/index.php/elektronni-resursi/16-elektronna-biblioteka>
2. Гендер в деталях <http://genderindetail.org.ua/>
3. Електронна бібліотека Української асоціації жіночої історії
4. Журнал про сучасну культуру «Коридор», спецтема «Фемінотека» <http://www.korydor.in.ua>
5. Музей історії жіноцтва, жіночого і гендерного руху // <http://gender.at.ua>
6. Новинний онлайн ресурс, зокрема, і про гендерну тематику <http://update.com.ua/>
7. Повага: сайт кампанії проти сексизму у політиці та ЗМІ: <http://povaha.org.ua/>
8. Публікації Міжнародного благодійного фонду «Український жіночий фонд» <https://uwf.org.ua/>
9. Публікації проекту «Підтримка впровадження національного гендерного механізму» <http://gender.org.ua/>
10. Публікації Фонду імені Гайнріха Бьоля (із рубрики «Гендерна демократія») <http://ua.boell.org/uk/vsi-publikaciyi-genderna-demokratiya-0>

11. Сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність та вираженість, а також сексуальні характеристики https://www.coe.int/en/web/sogi/-/harmonisation-of-ukrainian-legislation-with-european-standards-on-equality-and-non-discrimination?utm_source=chatgpt.com

12. Східноєвропейський журнал феміністичних та квір-студій «Критика феміністична» <http://feminist.krytyka.com/>

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Навчальні аудиторії, які обладнані для проведення лекційних і семінарських занять.

2. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання.

ПОСИЛАННЯ НА МИСТЕЦЬКІ ТВОРИ

Мистецькі твори

1. Вважається, що вперше термін «гендер» був запроваджений у науковий обіг американським психоаналітиком **Робертом Столлером** у праці «**Стать і гендер: про розвиток мужності та жіночності**» (1968)». «Гендер» він розглядав як поняття, що виражає психологічні, соціальні, культурні особливості, незалежні від тих, що тлумачать біологічну стать. Тому необов'язково пов'язувати буття жінки з «жіночністю», а буття чоловіка з «мужньою» поведінкою.

2. «**Люди лунного света**» – книга видатного російського філософа **Василя Розанова**. «Люди лунного света» присвячена вивченню витоків негативного ставлення до людської сексуальності в християнському світі. Виникнення традиції аскетизму і безшлюбності, заохочення невинності і протидії законам природи – ось коло питань, які розглядаються в запропонованій роботі. Дослідження побудовано на протиставленні Старого і Нового Завітів як двох діаметрально протилежних традицій: радості і втіхи земним життям аскетизму і заперечення земного буття заради життя вічного.

3. **Поєми Гомера «Іліада» та «Одіссея»** були створені у VIII – на початку VII століття до нашої ери і відбивають світогляд, ідеал поведінки людини, її місце у природі і суспільстві. Головні герої поем – вожді (царі), що виділяються своєю хоробрістю й силою. Гомер віддає їм шану саме тому, що вони спроможні відстояти інтереси свого народу, прийняти на себе найсильніші удари супротивника.

У поемах «Іліада» та «Одіссея» є головні образи, у першій – спис, у другій – весло. Ахіллес – уособлення мужності і відваги. Саме таким повинен бути герой поеми, що розповідає про війну. Але в мирний час цих рис замало. Весла Гомер називав «крилами корабля», вони допомагають спілкуванню людей, збагаченню досвіду. Мандри Одіссея – це довгий шлях людини в житті. У поемі Гомера – одвічна мудрість народу, яка викладена мовою, зрозумілою всім людям всіх часів, – мовою казки. Тому всі, хто

знайомиться з героями Гомера, запам'ятовують назавжди ці яскраві образи мужності, відваги, людського розуму.

Фільми для перегляду

1. **«Гра в імітацію» / «The Imitation Game»** – американський історичний трилер 2014 року про британського математика, логіка, криптоаналітика та батька сучасної інформатики Алана Тюрінга, який був ключовою фігурою в розшифруванні нацистського коду Енігми, що допомогло Антигітлерівській коаліції перемогти у Другій світовій війні, а пізніше зазнав кримінального переслідування за свою гомосексуальність.

Фільм показує гонку з часом Алана Тюрінга і його команди спеціалістів-дешифрувальників у британській таємній Урядовій школі кодів та шифрів у Блечлі-Парку, під час найважчих днів Британії в Другій світовій війні. Різнобічна група вчених, математиків, лінгвістів, шахових чемпіонів та офіцерів розвідки мала впливового союзника в особі прем'єр-міністра Вінстона Черчилля, який авторизував надання групі будь-яких потрібних їм ресурсів.

Фільм охоплює ключові періоди життя Алана Тюрінга: його нещасливі підліткові роки в школі-інтернаті; тріумф його таємної роботи під час війни над революційною електромеханічною машиною Bombe, яка могла дешифрувати до 3000 морських кодів Енігми на день; та трагедію його післявоєнних років, коли його звинуватили у публічній непристойній поведінці через його зізнання у гомосексуальних стосунках (зараз у Британії це не є кримінальним порушенням).

2. **«Солдат Джейн» / «G.I. Jane»** – США, Великобританія, фільм 1997 року, режисер Рідлі Скотт.

Працівницю розвідувального управління втягують в експеримент з інтеграції солдатів жіночої статі в бойові підрозділи. Красива і інтелігентна, вона несподівано для всіх витримує екстремальні випробування в навчальному центрі і домагається довіри побратимів. Завдяки своєму розуму і підтримці коханого, курсантці вдається нейтралізувати наклеп про гомосексуальність. Раптове призначення на участь в диверсійній операції дає жінці шанс врятувати свого головного мучителя, тренера і командира морських піхотинців.

3. **«Суфражистка» / «Suffragette»** – Великобританія, фільм 2015 року, режисер Сара Гаврон.

Сюжет фільму заснований на історії жіночого руху суфражисток у Великобританії на початку 19-го століття, які боролися за права слабкої статі.

Історія розповідає про перших суфражисток, про жінок, які були змушені піти в підпілля, щоб протистояти жорсткій державі, яка відмовляє жінкам у праві на голосування. Ці дівчата не були з шляхетного роду, вони працювали, як і всі, але зрозуміли, що мирними протестами ситуацію не

змінити. Довелося вдатися до радикальних заходів і насильства, щоб змінити ситуацію.

4. **«Женское восхождение» / «Girl Rising»** – США, фільм 2013 року, режисер Річард Роббінс.

Фільм розповідає незвичайні історії незліченних дівчаток у всьому світі, які намагаються подолати можливі неймовірності, щоб реалізувати свої мрії.

5. **«Янголи із залізною хваткою» / «Iron Jawed Angels»** – США, фільм 2004 року, режисерка Катя Фон Гарньє.

Це історичний фільм про боротьбу суфражисток в 1912–1920 роках в США за право голосу.

Головна героїня Еліс Пол об'єднує інших активісток, щоб пришвидшити лобіювання ініціативи, що давно обговорюється в активістських суфражистських колах – надання жінкам можливості голосувати.

Стрічка показує, на що були здатні жінки, аби досягти свого – публічні протести на вулицях у ситуації ризику насильства з боку перехожих і поліції, голодування у в'язниці з примусовим годуванням, поїздки по всій країні, побудова альянсів тощо.

Картина надихає не здаватися у своїй боротьбі та спонукає, як то кажуть, «іти до кінця». Метафорична назва говорить сама за себе – головні героїні «хапаються» за свою ідею та здобувають свої законні права (навіть ціною здоров'я та інколи й життя).

6. **«Усмішка Мони Лізи» / «Mona Lisa Smile»** – США, фільм 2003 року, режисер Майкл Ньюелл.

Фільм про питання доступу жінок до освіти та сенсу вищої освіти для жінок в 1950-ті роки в США.

Головна героїня – викладачка елітного вузу, яка читає лекції про мистецтво розумним жінкам.

Один із очікуваних гендерно-рольових сценаріїв для студенток-інтелектуалок після завершення вишу – вдало вийти заміж і бути хорошими співбесідницями для свого чоловіка після роботи.

Викладачка не лише пробує показати студенткам інший шлях, зокрема, й на прикладі свого життєвого вибору, а й продемонструвати альтернативу викладанню мистецтва в університеті, включивши заняття із сучасного мистецтва.

Кому і чому усміхається Мона Ліза? Подивіться фільм, щоб зрозуміти цю метафору.

7. **«Зроблено у Дагенхемі» / «Made in Dagenham»** – Великобританія, 2010 рік, режисер Найджел Коул.

Фільм про боротьбу жінок за трудові права, зокрема, в профспілках заводу Форд у Великій Британії.

Робота на виробництві машин вважається традиційно «чоловічою». Але навіть на таких заводах працювали жінки, зокрема, вони шили сидіння для машин.

І от у 1968 році працівниці Форда виходять на страйк, вимагаючи більших зарплат. Поки що навіть не йдеться про рівні зарплати із чоловіками.

Хоча пізніше активістки зустрічаються із політиками і спонукають їх взяти до уваги велику гендерну різницю в оплаті праці.

Фільм про те, як невелика група жінок досягла законодавчих змін для всієї країни.

8. **«Північна країна» / «North Country»** – США, 2005 рік, режисерка Нікі Каро.

Фільм про боротьбу жінок за умови праці, зокрема, в традиційно «чоловічих» сферах (як-то, шахти) та проти сексуальних домагань у США.

Головна героїня, самотня матір, спочатку працює в перукарні, а потім йде на шахту, адже зарплата там більша у 5 разів.

Зрозуміло, що жінок, які претендують на «чоловічі» високооплачувані місця, не вітають у такому сегменті ринку праці. Тому починається боротьба, яка включає усі перипетії солідарності з боку профспілок і колег.

Також фільм привертає увагу до сексуального насильства і сексуальних домагань і демонструє, як непросто було підняти ці питання на політичний порядок денний.

Надихаюче кіно про те, що за свої трудові права слід боротися.

9. **«Квітка пустелі» / «Desert Flower»** – Німеччина, 2009 рік, режисерка Шеррі Хорман.

Фільм про історію відомої моделі сомалійського походження **Веріс Дір'є**, яка публічно засудила практику **жіночого обрізання**, була призначена спеціальною посолкою ООН і створила фонд у боротьбі з жіночим обрізанням.

Деякі так звані культурні практики у світі містять компоненту насильства і тому називаються гендерно-обумовленим насильством. Їх засуджує міжнародна спільнота. Жіноче обрізання – це теж форма насильства проти дівчаток, яке пережила головна героїня.

Чи просто жити із наслідками такого насильства? Що можна зробити, щоб привернути увагу до проблеми? Чи слід нам втручатися у звичаї інших країн світу, зокрема, якщо вони містять насильницьку компоненту?

Ці та інші питання виникають під час і після перегляду фільму, який спонукає переосмислити такі поняття як звичаї та традиції.

10. **«Якби стіни могли розмовляти» / «If These Walls Could Talk»** – США, 1996 рік, режисерки Шер і Ненсі Савака.

Фільм, що складається з трьох новел і розповідає історію трьох жінок, які в різний час мешкали в одному будинку й зіткнулися з проблемою абортів.

Тема штучного переривання вагітності є досить емоційною для України і сусудніх держав, викликає так звані «моральні паніки» – моралізаторство і звинувачення, передусім, жінок замість розв'язання проблеми з боку держави.

Історії жінок чудово демонструють, з якими проблемами може стикнутися жінка, яка стоїть перед вибором абортів – чи то ризик життю (коли аборти заборонені та виконуються некваліфікованими людьми буквально на кухні), чи то виключення зі спільноти (коли звинувачують лікарів, які погодилися надати лікарську допомогу жінкам, що не готові заводити дитину) тощо.

Чи повинні лише жінки відповідати за незаплановану вагітність? Чи може жінка мати доступ до фахових та безпечних медичних послуг? Непрості запитання та складні відповіді виникатимуть у процесі перегляду фільму.

11. **«Сестри Магдаліни» / «The Magdalene Sisters»** – Ірландія, 2002 рік, режисер Пітер Маллан.

Фільм про притулки для так званих "збечещених" жінок в Ірландії, які зазнавали в них знущань та насильства. У виправних притулках жінки молитвами і важкою працею повинні бути спокутувати свої гріхи.

Перед нами історії кількох жінок, які стикнулися із суспільним осудом чи то після небажаної вагітності, чи то після зґвалтування, чи просто після виклику очікуваним від жінок поведінковим нормам щодо сексуальності.

Їх змусили перебувати у релігійних трудових закладах, які далеко не завжди відповідають нормам моральності та віри.

Це критичний фільм про те, що не завжди церковні інституції проявляють любов, прийняття, турботу, і як подвійні стандарти щодо сексуального життя шкодили саме жінкам.

12. **«Великі очі» / «Big Eyes»** – США, 2014 рік, режисер Тім Бартон.

Це фільм про боротьбу дружини художника за визнання авторства її робіт.

Невідомий раніше художник без вагань і мук сумління заявляє про себе картинками із дітьми, які мають великі очі.

Натомість справжня авторка, його дружина, спочатку покірливо малює шедеври, лишаячись у тіні. Але врешті-решт вирішує не миритися із несправедливістю й прагне посісти своє заслужене місце в історії мистецтва.

Про жінок часто говорять, що вони перебувають у тіні відомих чоловіків. Постає питання – хто і що заганяє їх у тінь? Які чинники невидимості і чи є можливість боротися за справедливість?

13. **«Досить» / «Enough»** – США, 2002 рік, режисер Майкл Аптед.